Број 239. У Новом Саду у уторак 2. (15.) новембра 1910. Година XLV.

„Застава“ излази сваки дан два пута, а недељом и понедељником једаред.

Цена је за Угарску кад се јутарњи и вечерњи лист заједно шаљу на један месец 2 кр. 70 пот. на четврт године 8 круна. Кад се јутарњи и вечерњи лист засебно шаље: месечно 3 кр. 26 п. на четврт године 9 кр. 75 пот. — За Аустрију и све остале земље на четврт године 10 круна.

Појединим бројевима од петка цена је: за целу годину 2 круне, на целу годину 4 кр. за остале земље годишње 6 круна 50 пот.

Поједини вечерњи бројеви стају 10 потура.

Телефон бр. 131

ЗАСТАВА

ЛИСТ СРПСКЕ НАРОДНЕ РАДИКАЛНЕ СТРАНКЕ

Вечерњи лист.)

ИЗДАЊЕ „РАДА“ ДЕОНИЧАРСКОГ ДРУШТВА У РУМИ.

За огласе плаћа се по 12 пот. сваке врсте оваких ситних слова.

Уредништво »Заставе« је у кући г. Ј. Т. Чавића Администрација »Заставе« налази се у кући где је Милетићева штампарија у главној ул. бр. 20

Дописи шаљу се уредништву а претплата и огласи администрацији »Заставе«.

Рукописе не враћамо.

Појединих вечерњи бројеви стају 10 потура.

Чек-конто 12008.

Нацрт нове школске уредбе.

III.

Не само са општинским органима, него и са осталима, где су народу дали неког уплива, поступали су састављачи овог нацрта душмански. Изводили су своје начело: Народ је ту да плаћа и слуша Али ни учитељи нису прошли добро. И њих су ставили под туторство, или ако ћемо добро да се изјаснимо: под полицајни надзор. Поставили су им масу надзорника, да им загорчавају живот. Сабору су одузели право, да бира школске надзорнике По њиховом нацрту, главног школског надзорника и епархијске школске надзорнике као и њихове помоћнике бираће оба одсека школског савета дакле гласаће при том 6 учитеља, 2 професора, 3 световњака и 1 свештеник. Гласови из народа чине тек једну четвртину, али зато народ не сноси само једну четвртину, него све трошкове! Среске школске надзорнике поставиће стручни одсек епархијског школског одбора, дакле сами учитељи Народни је уплив ту потпуно искључен. Пошто се срески надзорници постављају на три године, а бираће их сами учитељи, то ће се они морати да чувају, да не увреде ни сенку подручних учитеља, нарочито оних, који спадају у громовничку клику, јер иначе после три године неће бити поново изабрани. Исто тако неће имати ни управитељ никаквог угледа, јер и његов ће избор зависити од ћефа у епархијску управу кроз капицик укријумчарених громовника! Не говоримо ово зато, што би школски надзорници требали да буду баук за учитељство. Далеко је од нас и свака помисао. Али ако они у свему буду зависили од оних, које треба да надзиравају, онда су од штете — па је боље бити и без њих.

И код уређења питања о среским надзорницима имала је дотична клика својих рачуна Приличан број чланова те клике спрема се у пензију, а неки ће се пензионисати после две или три године. Сви су они за себе резервисали места среских школских надзорника, па зато је у 21. § унесена одредба, да се и умировљени учитељи могу бирати за среске школске надзорнике. Хоће инвалидима да повере овакав важан посао. А да би се могли доче пати тих нових непотребних звања уделили су, да среске надзорнике бирају стручни одсеци, у којима ће одлучивати чланови клике. Све дакле кроје по свом интересу. А јер их је много, који би хтели да не раде, него само да надзиравају, предлажу у 19. § у, да се на 15—20 учитељских снага поставља по један срески школски надзорник. То значи, да ћемо на 500 учитељских снага имати 25—30 среских школских надзорника, осим 5—6 епархијских надзорника, 8—10 помоћника и главног надзорника. Такав луксуз не могу себи дозволити ни много имућнији народи, него што је наш.

Поред епархијских школских надзорника и њихових помоћника сасвим су излишни срески школски надзорници, за које ће нам требати 75 до 80 хиљада круна годишње. Ако би сваком дали награду од 600 круна, 1000 круна путног трошка, 300 круна за канцеларију и једног писара (62. §) са платом од 1000 круна, онда би нас свако то звање стало до 3000 круна. Нека буде само 25 таких звања, требаће нам годишње 75 000 круна, а са том сотом можемо дати припомоћи за издржавање 75 школа. Још би установа среских школских надзорника изазвала читаву забуну. Могло би се десити, да учитељ као срески школски надзорник буде старешина своме школском управитељу, а школски управитељ да буде опет у месној управи надзорников старешина! А сав трошак за ову наказну установу треба да даде онај исти народ, кога клика Ђоке Михајловића и Љубомира Лотића проглашује незрелим и искључује из управе, исто онако као што је чинила злогласна црна чета Германа Анђелића и Георгија Бранковића коју сада предводи владика Летић.

Изгледа нам, да ова назадњачка клика хоће да се најчврће угњезди у стручним одсецима епархијске управе. Док је за месни школски одбор изречено (у 5. § у), да је за свој рад одговоран црквеној скупштини и вишој власти (нарочито кликином стручном одсеку), и док је за школски савет (у 44. § у) изречено, да је одговоран сабору, дотле о одговорности епархијског школског одбора и његовог стручног одсека нема ни спомена у овоме нацрту. Спомиње се додуше у 12. § у, да је епархијском школском одбору надзорна власт у првом реду епархијска скупштина, а у другом школски савет (који час зову народним, час митрополијским!), али о одговорности нема прописа. Хоће људи да жаре и пале, да намећу општинама и народу терете по ћефу, да уништавају изборе учитеља и да учитеље премештају, али неће ником да буду одговорни. Надзор без права на кажњење ништа не вреди. Али о одговорности мудро ћуте, као што су мудро прећутали, колико ће трајати мандат епархијском школском одбору. Све ово одаје неограничено властољубље састављача овог нацрта. Да би могли све ово спровести, одрекли су се свог делокруга школског савета, који му је у погледу богословије дало саборско устројство од 1875 године Тога ради нису предложили, да сабор бира свештеничког члана школског савета, него архијерејски синод, коме је дат и неограничени уплив у богословији. Али старање о великим платама професора богословије милостиво су и опет уступили народноме сабору. Ако ће, људи су доследни. Главно је, да се не замере клерикалцима, јер их они воде, а народ им је девета брига. Само нека плаћа и слуша. Али да не бисмо били неправедни, морамо признати, да су проширили делокруг школског савета. Траже, да школски савет у гимназијама врши стручни надзор наставе и васпитања. Али шта вреди тај надзор, кад патронати остају и даље неограничени господари. Ако патронати и професори нису дужни слушати наредбе и упутства школског савета, онда стручни надзор школског савета не вреди ни зрно пишљива боба! Може се слободно рећи: Трла баба лан, да јој прође дан. Можда је садашњем главном референту, дру В. Ђисаловићу и тиме задовољна сујета, али од тога неће бити никакве вајде.

Архијерејском синоду даје овај нацрт неограничену управу над богословијом, а народном сабору и школском савету одузима сваки утицај, па и онај, који су имали према прописима краљевске наредбе од 10. августа 1868. и саборског устројства од 1875. Богословију издржавају народни фондови, па ипак се народу не даје никакав утецај. Архијерејски синод не доприноси ништа за издржавање богословије, а граби сва права себи. Док су састављачи овог нацрта тако галантни према синоду на рачун народних права, дотле црквеним општинама одузимају и она права, која су досада имали. Од српских црквених општина у Новоме Саду, Сомбору и Панчеву тражи овај нацрт, да и даље доприносе за издржавање српских виших девојачких школа, које они претварају у женске грађанске школе, али им одузимају право, да бирају учитеље тих школа, ма да су по досадашњој уредби имале то право. Шта ћемо, кад људи имају пасију, да крепу народна права, а клерикалцима да повећају власт!

Изнели смо већ доказе, да су састављачи ове уредбе кројили све према својим личним и страначким потребама. Неће бити на одмет, да изнесемо још један, врло занимљив доказ. У 57. §-у прописали су, да епархијски школски референти, које овај нови закон затече у служби, врше даље своју службу као епархијски школски надзорници у оним епархијама, у коју их одреди школски савет или их према њиховој спреми премести на катедру у учитељску школу. Љубомир Лотић нема спрему за професора учитељске школе. Он ће дакле остати и даље епархијски школски надзорник, па ако му се боље свиди, даће се преместити у Темишвар. Христифор Свирчевић и Милан Манојловић не спадају у Лотић-Михајловићеву клику, а имају спрему за професоре учитељских школа. Зато су састављачи овог нацрта унели у свој нови закон и овај 57. §, да их могу макнути са места, на која су дошли путем саборског избора и краљеве потврде. Али могу сметати противницима, па их треба на фини начин макнути. Стечена права су за њих „вуршт“, а њихов ћеф и страначки интерес је главно. Али стан', почекај, од Кикинде Мујо, и ми коња за трку имамо! Није свет пао на теме, да све прими, што си му ти скувао.

У наредном чланку продужићемо.

Нови Сад, 2 новембра.

Шта доноси бан Томашић из Беча? Са великим нестрпљењем очекивало се, шта ће донети бан Томашић из Беча у ствари железничарске прагматике. Тамо је министар председник Хедервари, а тамо је и министар трговине Хиероними. Познато је, да је хрватско српска коалиција тражила од бана, да пре свега учини нешто у питању прагматике и онда може бити даљих преговора.

Сад из Беча јављају, да је бан пун радости, јер је постигао велики успех. Чим је закуцао на врата, отворише му их већма но што се надао. Министар Хиероними изјавио је, да закон о железничарској прагматици не ваља; не може се чак ни извести. Зато је он, министар Хиероними сазвао анкету, која ће саставити нацрт нове железничарске прагматике. Кад то буде готово, саопштиће бану и влади, те ће моћи изнети гледиште Хрватске и Славоније и заступати то гледиште до миле воље. И тек онда ће доћи ствар пред сабор.

Дакле, бан се радује. Истина, министар Хиероними није везао себи руке, он није изјавио, да се он слаже са становиштем, које заузима Хрватска и Славонија. Али је рекао, да ће се прагматика мењати.

Кад, то је друга ствар Можда ће ући у престону беседу, да ће се прагматика мењати. У престоној беседи било је да ће се увести и опште тајно гласање. Од ото доба прође више година, и где смо ту смо. У другој престоној беседи било је да ће отпочети код заједничке банке плаћање у

готовом. Данас знамо, да од тог нема ништа. Кажу није време.

Разуме се, да ће се и прагматика мењати, кад јој буде време. И кад се буде мењала, од времена ће зависити у ком правцу ће се мењати. Хоће ли хрватско-српска коалиција пристати, да ону изјаву министра Херонимија узме као готову ствар? И хоће ли схватити, да и већина владине странке једва чека да промене прагматику у оном правцу како то желе у Хрватској и Славонији? Више од овога бан не може донети, а он ће тражити да за то обећање хрватско-српска коалиција уђе у његову службу и одмах изгласава све што он тражи.

Једно је јасно. Бан је донео из Беча мост, преко кога могу његови пријатељи из хрватско-српске коалиције прећи у његову странку. И ти ће прећи. А хоће ли и друго крило хрватско-српске коалиције то учинити, то зависи и од њих. А канда још више од бана.

Ускоро ћемо видети развој догађаја

Политички преглед.

Угарска делегација.

У угарској делегацији је у суботу завршена општа расправа о прорачуну заједничког министарства спољних послова. Говорио је румунски владика Василије Хосу, који је побијао тврдњу, да угарски Румуни теже да се присаједине Румунији — Гроф Апоњи доказује, да Босна и Херцеговина припада круни св. Стевана. Сада је само питање, како да се те земље присаједине Угарској. Краљ је изјавио, да на Босну и Херцеговину распростире своје суверено право Пита, које, јер има два, угарско и аустријско. — Делегат Холо говорио је о анексији, о положају спољне политике, а нарочито о Тројном Савезу. Нарочито је истицао недостатке Тројног Савеза и империјалистичку политику Немачке, која може и нашу монархију да доведе у велику опасност Делегат Холо одлучно је устао против велика трошења на војску и убојну морнарицу. Тражио је да се спољна политика води према интересима народа у монархији. Бечка аустријска политика напада права Угарске и ограничује нас у правима слободна располагања

Фридјунгови лажни списи.

Бечки лист „Цајт“ у свом недељном броју донео је чланак, у коме износи, како су неки шпекуланти за скупе новце достављали лажне списе министарству спољних послова, а ово је на основу тих лажних списа тада радило, па је тако покренута и загребачка такозвана великоиздајничка парница. У оно доба хтело се по сваку цену да открије каква завера па су ту прилику употребили шпекуланти и за скупе новце достављали министарству спољних послова лажне списе о некој тобожњој завери, које је ово једва дочекало Лажни списи, који су изнесени у Фридјунговој парници, имали су задатак, да покваре добре односе између Аустроугарске и Србије и онемогуће неке политичаре. Зна се, нарочито у Загребу, да се већ од неколико година води трговина лажним списима, којима је сврха, да компромитују неке политичаре из Угарске и Хрватске и Славоније. Ти лажни списи продавани су у Загребу, Будимпешти и Бечу по скупе цене. Већину лажних списа доставио је загребачкој, будимпештанској и бечкој влади стручни известилац угарског министарства трговине. За време Фејервариј еве владе послан је у Београд један нижи чиновник угарског министарства трговине, Едмунд Хоровиц, као трговачки аташе. Али Хоровиц се у Београду бавио више политиком него трговином Хоровиц је слао у Загреб, Будимпешту и Беч читаве хрпе похваћаних списа о „државним тајнама“, а ти списи су били просте кривотворине и то доста наивне. Владе су више пута биле упозораване, да се не може веровати у истинитост тих списа, али су ове ипак поклањале пуно поверење Хоровицу, и министарство спољних послова поверило му је нарочити „дипломатски задатак“. Хоровиц је тада слао још више лажних списа, од којих су неки тобож доказивали, како су неки политичари у Угарској и Хрватској и Славонији поткупљени од српске владе. Тим списима се веровало и на највишем месту. Неки виши хрватско славонски званичник усудио се, да пред једним надвојводом каже, да су ти списи кривотворине без вредности и зато је изгубио — милост дворских кругова. И двор је веровао оним списима те је Хоровица одликовао племством и орденима. Најзад се испоставило, да су они списи лажни и та да је Хоровиц премештен из Београда у Монако о (Минхен). „Цајт“ завршује тиме да после ове последње бруке посланик Форгач не може више остати у Београду.

У „Франкфуртским Новинама“ има изјава професора Масарика, у којој Масарик одбија од себе сумњичење, да је он својим говором у делегацији хтео да поквари добар однос између Аустроугарске и Србије. Масарик је даље рекао, како је био у Загребу и Београду и како се о свему добро известио, па има у рукама и доказе, да је све оно што је рекао истина Остаје при својој тврдњи, да су лажни списи начињени у аустријском посланству у Београду Уверен сам о томе — рекао је Масарик — зато сам и рекао за гр фа Форгача да је Азев

Жалба наших глумаца.

Сви чланови нашег народног позоришта, осим Добриновића и г-ђе Бакаловићке, поднели су меморандум посвећен овогодишњој главној скупштини „Друштва за српско народно позориште“, у Новом Саду.

Меморандум гласи:

Како на све стране, куда народно позориште допире, круже гласови о јадном стању нашег позоришног завода, — што је на жалост и истина — и како нама члановима дружине срп. нар. позоришта, није пружена могућност да имамо нашег заступника на главној скупштини, покрај свега тога, што на челу тога завода седи као управник један наш друг, али који за све време петогодишњег управљања овим заводом, ни једном приликом у скупштини не устаде да поведе реч у корист својих другова и њихових права, то смо ми, чланови тога завода принуђени, да све своје неудаће путем овога меморандума подастремо овогодишњој главној скупштини.

Великокикиндски месни позоришни одбор у својој седници, закључио је: Да се од данас изиште, да у виду једног меморандума њима доставимо све оне тегобе и невоље које нас тиште; које сметају успешном раду и напретку овога завода, а које засецају и у наше животно питање као и опстанак овога завода, подразумевајући под тим и осигурање наше.

Одазивајући се њиховој племенитој пажњи, коју указују овим не само заводу него и нама његовим члановима, иако смо већ раније били спремни, да се у виду меморандума обратимо овој главној скупштини, да се како опстанак и будућност овога завода тако и нас његових чланова, што боље осигура, прихваћамо са највећом радошћу овај њихов предлог, молећи их, да га свестрано проуче, и да буду тумачи наших оправданих захтева на овогодишњој главној скупштини.

I. Циљ једног просветног завода није да стиче капитал, него да има узвишенију задаћу. Жалосно изгледа, кад један просветни завод, као овај наш, што мора годишње да даје преко триста представа — (од 16. септембра 1909. па до 28. септембра 1910. г. са одбитком месец дана ферија, дакле за 11 месеци и 12 дана дато је 308 представа), само да би се што више добило на каси, те да се завод одржи и да се мизерне плате његових чланова из прихода добивеног могу подмиривати.

Оваким напорним радом, давањем овако учестаних — бројних — представа, не може бити ни говора о богзна каквом успеху у приказивању и неговању вештине, нарочито још поред учестаног сељакања из једнога места у друго. Оваким радом настаје патња са здравственог, а кубура и натега са материјалног гледишта. Да наведемо само један пример. У Вел. Бечкереку где се дружина бавила 23 дана, рачунајући ту и дан путовања, дато је 24 представе. Резултат тога напорног рада био је тај, да су нам неки другови оболели. Па чему онда води овакав рад? — Да ли је могуће да се дружина развија на уметничком пољу онако, како се то од нас изискује? — Наше је мишљење, да је то немогуће, а ево и зашто:

Овако радећи дружина се и душевно и физички постепено троши, те врло лако може једнога дана да наступи застој у раду. Према томе, наш позоришни фонд мора да се постави на здравију основу, јер без новаца нема му опстанка. Сва већа позоришта уживају субвенцију државну или ти пак припомоћ из својих фондова, међутим то је код нас искључено. Наш позоришни фонд пао је на минималну цифру, према томе ми морамо од прихода, који се на каси добија, не само да издржавамо завод и себе, него још и да течемо капитал позоришном фонду, а то је према данашњим приликама тешко постићи.

Према свему овоме, наше је мишљење, да треба све употребити, апелујући на све наше родољубе, којима је Бог дао добро материјално стање; на све новчане заводе наше као и просветне установе; на наш родољубиви српски народ, који је сваком приликом показао да му ово народно незимче лежи на срцу и да неће допустити да му овај једини просветни завод дође до катастрофе, па да ће учинити сви, све, било прилозима, било легатима, или што више уписивањем нових чланова, да се будућност овога завода што боље осигура. Можда ће славна скупштина наћи другога целисходнијега извора за обезбеђење овога завода, али ми смо ипак слободни замолити, да се и овај наш скромни предлог узме у обзир.

II. Према нашим правилима за пензиони фонд, сваки онај члан који наврши 10 година свога службовања код овога завода, и ако је за све то време уплаћивао свој улог у пензиони фонд, стиче права на стално чланство и на пензију, — §. 5., правила о пензионом фонду тако гласи, међутим у пракси бива сасма другачије. Ми имамо чланова, које су водили неко време као сталне чланове, доцније преведени су у редовне, а на крају постали су привремени чланови. Ово се коси са постојећим нашим правилима, јер у њима нигде није предвиђено да се неко може без кривице дегредовати. — Кривац се може казнити, отпустити, али некога дегредовати па га ипак задржати, наша правила нису предвидела.

Овако радећи може наступити бојазан, да наше позориште остане без ваљаног подмлатка, оног подмлатка, на коме у кратком времену лежи будућност овога завода. — Може наступити то: да нико од млађих глумаца неће се јавити у наш завод, из бојазни, да се не буду и према њима овако примењивала наша правила као према старијим њиховим друговима.

Са жалошћу морамо да констатујемо још једну чињеницу. Нама је са надлежне стране добачено, да се више неће ни постављати стални чланови, као и то: да се трима нашим другарицама, које су последње постале сталне чланице, то с тешком муком поделило, јер постоји бојазан, да неће имати средства да се осигура будућност ни оних 9 чланова, који су пре њих за сталне проглашени.

Ми молимо славну скупштину, да нас узме у заштиту, противу оваковог тумачења наших правила, јер држимо, да колико су она обавезна за нас, толико су исто обавезна и за законодавце који су их стварали.

III. Код свију позоришта, као: загребачког, београдског, љубљанског, па чак и код новооснованог осечког, сви чланови, који суделују једнога дана у двема представама, добијају хонорар. Код нас је то искључено. Према нашем интензивном раду, који је данас у праксу уведен, ми молимо да нам се што пре побољшају наше плате, јер са овим данашњим нисмо у стању ни да живимо, а камо ли да одговарамо свима потребама, које се од нас као глумаца изискују. Наша је дружина приморана ићи и по мања места, и то, на обданицу, на један и два дана, без дијурне, иако нам иста према нашим правилима припада. Ми мислимо да ће се и славна скупштина с нама заједно сложити у томе, да не треба да се прави разлика између садашњег управитеља, који је уједно и глумац и нас осталих чланова овога завода, јер док се њему за сваки његов пут, који у послу дружине учини иста додељује, нама се пак ускраћује. Према овоме молимо славну скупштину, да она својим начином и путем и ово изволи санирати.

IV. Слободни смо замолити славну скупштину, да нам се у недељи дана, бар један дан да за одмор. Даље, онога дана кад је представа и кад се од истога комада пре подне држи проба, да будемо поштеђени од икакве пробе после подне.

V. Слободни смо замолити славну скупштину за једно хумано дело, а то је: да нам се дозволи да у случају болести кога од наших колега, а који по савету лекарском не сме да представља или ти пак мора да употреби какво купатило, да таквом другу можемо приредити једну представу у његову корист и то у дане кад не буде било пред-

ставе. Тиме каса неће ни најмање бити оштећена а међутим нашем другу биће поможено.

(Свршиће се.)

Вести из места и са стране.

Бегство грофа Лава Толстоја.

Најновије вести јављају, да се Толстој налази у женском манастиру Шамардински. Ту му је сестра Марија Николајевна већ 12 година калуђерица. По једним вестима, Толстој ће се покалуђерити, по другим вестима, он ће у манастиру остати само кратко време, а за тим отићи на добро младог Абрикосова у гувернији Орелској. — Толстоја је први нашао дописник „Слова“ и сад тражи од жене Толстојеве, грофице Софије 5000 рубаља, које је обећала ономе, који први нађе Толстоја. О узроку бегства Толстојева из своје рођене куће, јављају још ово: Грофица је нарочито сурово се понашала према Толстоју, што је поново одбио Нобелову награду. Једном је већ одбио, а када је чуо да хоће поново да му је даду, он је изјавио да неће да прими. Друго, нашло се једно друштво, које је хтело да плати један милион рубаља за право издавања дела Толстојевих. Грофица је радила свом силом, да Толстој на тај уговор пристане и та свота, да буде њена и породице. Толстој није хтео о томе да чује, и поново је изјавио, да приход од својих дела хоће да остави руском народу, као што га је и до сад на то употребљавао. Највише је огорчило Толстоја, када је многе своје књиге одредио као поклон среским школама, а грофица стала томе на пут. Има још вести, да је најмлађа кћи Толстојева, Александра, која је јако наклоњена оцу и овај њој, знала за бегство очево, и његово уточиште, но дала реч да неће ником рећи. Сада када је видела, какве је ужасне догађаје у породици изазвало бегство Толстојево, решила је, да иде к њему и да га наговори да се натраг врати. За грофицу Софију веле, да кад је чула, да је Толстој раном зором напустио кућу, она је добила живчано дрхтање, и једним ножем хтела себи жиле да отвори. Кад су је у том спречили, она се украла, појурила у башту и хтела да се баци у замрзнуто језеро, кроз један повећи отвор. Чланови породице приметили су њено нестајање благовремено, појуре за њом, и спасли је баш у оном тренутку кад је хтела кроз онај ледени отвор да скочи у језеро.

Са бирлишта у Новској.

Пишу нам из Рајића, како је тамо текао избор. Нас Срба има у котару новском једна трећина из парохија рајићке јабланачке, јасеновачке, уштичке и ловске. Има нас радикала и самосталаца Била су четири кандидата: владин гроф Пејачевић, коалиције др. Жанић, сељачке пучке Ковачевић и крћанско социјалне Црквенац. Ми радикали смо смислили, да не гласамо. А наши самосталци се поцијепали у двоје Једни под вођењем Димитрија Јагодића и Бачића радили су свом снагом за владиног грофа Пејачевића, а под водством попа Подунавца за коалиционаша. И падоше обадвије групе, а дође до ужег избора између Црквенца и Ковачевића. И сад се догађа, да наш свештеник са својима ради за Ковачевића. Ми смо се запањали на ову гадну работу. Тај Карло Ковачевић био је тужитељ и главни сведок у великој издајничкој парници. Он је подло и гадно изјављивао по неке наше Србе горе него и најљући франковац. Па ипак самосталци гласају за њега. Чујемо, да се извињавају с тим, што је тај Ковачевић несретник теретио наше радикале Јоцу Ландупа, пароха Јоцу Јовановића, Лаву Никшића и друге, као да они нијесу Срби, а смели с ума, да је он ударио због школе на нашу црквену општину, на српско писмо и на све оно, чим смо се ми Срби дичили и поносили. И овај је помоћу јадних Срба и српског свештеника Подунавца и самосталаца изабран за посланика. Невјероватно је ово, али је истина Ми радикали с презиром гледамо на ове кукавице, а жалимо оне наше људе, који се дадоше навући од оваког попа. Не каже народ бадава: Од луда попа луда и молитва. А одшалићемо ми шалу попу Подунавцу Он нек попује таквима, као што је Карло и он, али нама Србима неће, у наше домове не треба нам да залази, јер ћемо га изјурити. Ми смо поносни на своје српско име. А у будуће истаћемо и ми радикали свог српског кандидата, као што смо и прије па ћемо као Срби за њега гласати, а нећемо дати да којекакви звекани воде народ, да гласа за свог најгорег душмана. Штампајте ово, нек и други чују каквог ми имамо сад жалосног попа и каквих самосталаца

Радикали.

Самосталци и напредњаци међу собом.

Хрватски „Покрет“ напада на самосталце пријатеље Прибићевићеве, што су у новском котару радили и гласали против коалиционаша дра Жанића, а „Србобран“ опет пребацује напредњацима, што су у новоградишком котару врло мало радили за Бадаја. Дабогме они то пишу у рукавицама. Али нас то не изненађује, кад видимо, како „Србобран“ оштро удара по Томашићу, а Прибићевићев савезник др. Лорковић предлаже, да коалиција ступи с баном у преговоре. Мисле ова господа, да они у народу не виде, како се шара и вара, па веле, кад могу они горе, што не би и ми доле. Пребацивања ради држања једних и других, немају смисла. Ово је плод шарлатанске политике вођа хрватско-српске коалиције.

Је ли то слободоумље?

Учитељима и учитељицама српских народних школа разаслат је нацрт нове школске уредбе, о којем ће се расправљати у митрополијској учитељској скупштини. На црт су добили учитељи и учитељице у четвртак 28. и петак 29 октобра, а дозвољено им је, да своје примедбе саопће председништву среског учитељског збора најдаље до 31. октобра о. г. Дакле, за два дана да проуче и напишу своје примедбе. Нашто ова журба? Зашто се тражило, да се примедбе саопће писмено до 31. октобра? Зато, да учитељство нема времена проучати нацрт школске уредбе, па да и не поднесе своје примедбе. Чујемо, да се не мисли дозволити поднашање предлога у самој учитељској скупштини, који нису поднесени председништвима среских збороова до 31. октобра о. г. Ако је то истина, онда би то била тиранија. Изгледа нам, да састављачима нацрта за школску уредбу није чиста савест, па се плаше учитељског суда. Зато хоће запушавањем уста да онемогуће непристрасну критику свога народољубивог и назадњачког рада. Али узалудна им је мука. Неће им помоћи ни претходна цензура. Глас напредних народних учитеља чуће се и одјекнуће у народу.

Железница Илок—Митровица.

Читамо у хрватским листовима: Пут од Илока до Митровице био је и у римско доба врло важан, јер је прелаз преко Фрушке Горе код Илока врло лак, а уз то је тај пут спајао најбогатије крајеве Подунавља и Бачке са Посавином спајајући са воденим путем уједно врло богату јужну страну Фрушке Горе. Говорило се давно о градњи железничке пруге Илко—Митровица. Влада је сада дозволила 400.000 круна за ту пругу. Сада се рачуна на сигурно, да ће се та пруга отпочети што пре градити и то старим римским друмом. Градња целе те пруге стаће на 4 милиона круна. Сремска жупанија и поједине заинтересоване општине припомоћиће великим свотама. Трасирање је већ довршено, а како је и финансијална страна решена, то ће градња за најкраће време отпочети.

Прослава српског учитељског конвикта у Новом Саду.

Српски учитељски конвикт у Новом Саду позива на свечано освећење свога дома, које ће бити у суботу 6. (19.) новембра 1910. године у 11 сати пре подне. У вече тога дана у 8 сати приређује концерат са игранком уз суделовање певачкога збора Срба учитеља и питомаца српског учитељског конвикта у великој дворници хотела Речеија у корист српског учитељског конвикта. Добровољни прилози примају се са захвалношћу. Прилози са стране шаљу се на благајништво српског учитељског конвикта. За улазак се плаћа: Ложа 6 К; седиште у првих десет реди 2 К; у других десет реди 1 К 60 п.; сва остала седишта 1 К; стајање 60 потура. Улазнице се могу добити у књижари учитељског деон. друштва „Натошевић“ у Новом Саду и у вече о забави на благајници. — Књижара учитељског деонич. друштва „Натошевића“ у Новом Саду приређује прву изложбу учила, школских књига и педагошких учила у српском учитељском конвикту. Изложла ће бити отворена 5. (18.), 6. (19.), 7. (20.) и 8. (21.) новембра од 9—12 сати пре подне и од 3—5 сати после подне. За улазак се плаћа 40 потура.

Превара са препорученим писмом.

Ових дана је на кермендској пошти било предано једно препоручено писмо, на војводу Карла Фрање Јосифа. У томе писму гроф Тома Ердеди, син тајног саветника грофа Јулија Ердедија, препоручује за шумара неког Вацлава Хорвата. Надвојвода, који је у пријатељству са грофом Томом Ердедијем, обрати се на овога за поближе извештаје, и том приликом се испоставило, да је речено препоручено писмо фалзифицирано. Ствар је пријављена власти, но до сада још није пошло за руком, да се уђе у траг писцу тог писма.

Унгерн-Штернберг — осуђен.

Афера Унгерн-Штернберг позната је. Сада је завршена и пред петроградским судом. Расправа је била тајна. Нису јој смели присуствовати ни новинари, па чак ни судац истражитељ. Штернберг је осуђен на четир године присилнога рада у Сибирији. Осим тога на губитак свих права и привилегија. Барон Унгерн-Штернберг био је сав утучен, кад му је пресуда проглашена. Осуђен је што је руске државне и војне тајне издавао једној страној сили.

Господство без господства.

На железничкој станици, ономад увече, умало није дошло до туче. Какво је време било, не би чудо било да је дошло до тога. Влажно, ветар духаше, па хладно, те све то чињаше некако човека раздражљивим. Опасност је претила међу фијакерџијама. Они стојаху са уздицама у рукама, спремни да нагну колима према путницима, кад излазе из станице, да их возе у варош.

Фијакерџије зато су ту, да возе, рећи ће они. Они од тога живе. А кад се догоди, да се по који фијакерџија враћа празним колима, онако како је дошао, онда тај не може у себи да опрости онима, који не седају у кола, већ иду пешке. Фијакерџије пак понајвише и не рачунају на кога другог, него на господу. Валда тек неће сиротиња, без невоље, да се вози фијакером у варош?! То је, дакле, за господу. А фајакерџијама тек што није сваки господин, ко је капуташ. О онима, који носе цилиндар на глави, и да не говоримо!

Господа са цилиндрима тек морају бити господа. Чим се укаже један, фијакерџија ће кликнути: Тај тек неће пешке! Кад ће такав пешке, па још ноћу, онда нек баци цилиндар. Сељак ће за њим да виче: Фијакер није дошао толико мене ради, него тебе ради. Немој га варати! Носиш цилиндар, да се теби нада, а овамо идеш пешке, као ја... И тако даље.

Ономад увече, дакле, преварили су се тако фијакерџије у једнога господина цилиндраша. Чекаху. Време је било непогодно, па је и то упливисало да се нљуте на свакога, ко неће у кола. Чекати, уопште није пријатан посао. Па још узалуд! Неки путници поседали, а неки неће. Но одједном излази из станице и неки господин са цилиндром на глави. Фијакерџије ошину коње, и колима нагну према њему, ко ће пре.

— Ево кола! Господине, ево кола!

Али цилиндраш неће, већ све их обиђе, удари преко блата на друму и упути се у мраку пешке према вароши. Уз то је носио у рукама велику белу кутију за хаљине шта ли, као пртљаг.

И фијакерџије се тада између себе умало не потукоше око тога, да ли је тај цилиндраш господин или није?! Један рече: — Господин је, знам га. Он је главни школски надзорник! Има масну плату. Ко има масну плату и носи цилиндар, а да шта је него господин?

Али му други срдито одврати: — Није господин! Јер господство не долази ни од масне плате ни од цилиндра. Господство мора да се некако роди с човеком!

— Тако нас којекакви цилиндраши варају, — додаје трећи...

Па то су се они препирали око тога, да има господства и без господства?!

Прање косе бензином.

У Немачкој је уобичајено прање косе бензином, ако је ова сувише масна. Пре кратког времена прала је тако косу својој 18 годишњој ћерци једна госпођа у Вратислави. Коса се одједном запалила под њеним рукама. Девојче је после два дана умрло од опекотина. Државно одветништво подигло је оптужбу против несретне мајке због лакомисленог усмрћења своје ћерке, што је наводно за време прања косе девојчине у близини метнула самовар, у коме је грејала каву. Међутим је куварица посведочила на суду, да самовар није био ни упаљен. Дакле, бензин се сам упалио. И доиста, ректор тамошње велике школе др. Шенк доказао је, да се бензин може и сам да упали, ка-

да дође у дотицај са длакама и косом, и при најмањем тењу. Тако се тумаче и чести пожари у кемичким праоницама, где се трењем вуне у бензину производи јака електрична струја, која на најмању експлозију може планути. Са живом косом опасност је још већа, па се код чешљања бујне женске косе и без бензина изводи електрични процес, који прелази чешће у праску. На тај је начин посве могуће да се коса може упалити без икаквог пламена у близини. Тај извештај потврдио је и кемичар професор др. Розенфелд. Суд је на основу тога ослободио несретну мајку.

Одговорни уредник: Константин Брадваровић

Трговина.

Нови Сад, 2. новембра 1910. године.

Пшеница прве каквоће нова 19 К 80 п. до — К — п
Пшеница средња 19 К 50 п. до — К — п.
Пшеница лакша 19 К 30 п. до — К — п.
Наполица нова 12 К 20 п. до — К — п.
Јечам стари 13 К 40 п. до — К — п.
Зоб нова 15 К 60 п. до — К — п.
Кукуруз у зрну 8 К 40 п. до — К — п.
Кукуруз у клипу нов 6 К 60 п. до — К — п.
Маст 180 К — п. до К — п.
Сланина 176 К — п. до — К — п.
Сланина паљена 176 К — п. до — К — п.
Пасуљ бели 20 К — п. до — К — п.
Пасуљ жути 22 К — п. до — К — п.
Лањик — К — п. до — К п.

Све од сто кила.

Свињи угојени тешку 120 до — п.
Свињи средњи . . 116 до — п.
Свињи лаки . . . 110 до — п.

од једне киле.

Теоци — потура по кили.
Овци 20—36 К пар.
Јагњци 16—20 К пар.

СТАЊЕ ВОДЕ ПОД НОВИМ САДОМ:

1. новембра било је . . . . . 3·40
2. новембра било је . . . . . 3·51

СТОЈКАЕР,

цеђно кисело слана минерална вода против промуклости, кашља и кијавице. Специјалитет против шећерне болести. 772 6—10

Главно стовариште за Нови Сад код Т. Ђорђевића наследника, В. Коларски. Главно стовариште за Земун Л. Југовић шпецерајска и деликатесна трговина.

Календар „РАД“.

Српски народни календар „Рад“ за 1911. годину биће готов у новембру о г.

Одликоваће се лепом садржином и великим бројем лепих, најновијих слика.

Молимо наше једномишљенике, да ово узму на знање.

Поруџбине ће примати администрација „Заставе“.

Изашла је из штампе нова књига:

НЕСАВРЕМЕНА И САВРЕМЕНА ИСТОРИЈА

од

ЈАШЕ ТОМИЋА.

I. Оцена Станојевићеве књиге: „Историја Српскога народа“. — II. Од републике до краљевства. (Најкраћа историја Црне Горе.)

Цена 1 Круна.

Добити се може у администрацији „Заставе“.

Изашла је из штампе књига др. Јована Скерлића

Светозар Марковић

његов живот, рад и идеје

Цена ТРИ И ПО динара.

Може се добити у администрацији „**Српског Књижевног Гласника**“ (Скопљанска 9.), у администрацији „**Дневног Листа**“ и у књижарама С. Б. Цвијановића, Геце Кон и Бож. Дачића.

КЊИЖЕВНИ ОГЛАС.

Проучавајући већ дуже времена питање о популарисању просвете и разабирајући голему вредност књизину, особито ако се почне ширити од мале деце из основне школе, одлучио сам да издајем

КЊИГЕ ЗА ДЕЦУ

од 8—13 година. Књиге мојега издања неће бити скупе; стајаће циглих 5 потура или пара. Настојаћу да у њих покупим из свију литература света најлепше и за децу најзанимљивије штиво. Тиме желим да у својих малих читаоца већ зарана облагородим разум и срце учећи их свему, што је истинито, лепо и добро, укратко да у њих развијем савест, како би данас сутра постали савесни и поштени људи. За почетак ми је свакако потребна помоћ одраслих, који ће деци моје књиге показати, а можда и по коју поклонити те их тако на њих упозорити. А кад се једном упозоре на њих, деца ће их, надам се, онда и сама куповати. Обистини ли се то, то ће одатле имати користи и наша књижевност, јер ће се од тих малих читаоца мало по мало и у нас створити читалачка публика, које ми жалибоже још готово и немамо, особито ако ко настави издавати сличне књиге и за одраслију младеж. Зато се и уздам у помоћ свију наших просветних радника без разлике, особито наставника, као и у помоћ наших књижара и издавача. А та је, да сваки у свом крају пораде, како би се књиге за децу што више рашириле.

Ко наручи више од 25 комада, не плаћа поштарине; књижари добивају место тога 30% попуста. Наруџбе примам само уз готов новац.

Молим све српске и хрватске листове, да штампају овај оглас барем у изводу.

У Земуну, месеца новембра 1910.

Др Дане Трбојевић, професор.

МЛАД ТРГОВАЦ

са добро радећом трговином желео би се упознати женидбе ради, са

интелигентном и младом гђицом

од 17—20 година **Српкињом**, по могућству „прномањастом“. Са нешто мираза. Озбиљне понуде, са сликом, молим нека се упуте на управу овога листа под знаком „**Србо**“.

Дискреција поштењем зајемчена.

1523 2—3

ЗА НОВУ ОТВОРЕНУ

трикоташку-ткачку радионицу

Боке Димитријевића

у Нишу

потребне су **2—3 раденице**, које су вичне трикоташком раду, на ручним машинама.

Првенство имају Српкиње и Хрватице.

За услове обратити се

Ђ. Димитријевићу

1531 2—3 Ниш (Србија).

„ЕСЕНЦИЈА КАЛИСУЛФОГВАЈАКОЛ“.

Од многих лечника препоручено средство за лечење дишућих органа. Са успехом лечи плућне болести, катар, туберкулозу, (сушицу) и шкрофуле; ствара апетит, утишава кашаљ, отклања грозницу и ноћно знојење; поправља уопште телесну снагу и болесника приметно опоравља.

Цена је флаши 2 круне.

Пазите на заштитну марку „замишљеног старца“.

Добије се у апотеци

Ст. Поповића, апотекара

Nagyteremia Torontal m.

1767 9—

СРПСКА БАНКА

у Београду

Телефон 955. Телефон 955

има у округу београдском

око 16 хектара

зиратне земље

ЗА ИЗДАВАЊЕ

под закуп одмах, а исто имање и продаје под повољним условима. — Обратити се

1517 2—5 **Управи.**

ШПЕЦЕРАЈСКА И МЕШОВИТА ТРГОВИНА

Радивоја Илијевића

у Меленци

отребује

ШЕГРТА

1515 3—3 **из боље куће.**

4 БИЛИЈАРА

и то 2 нова махагони за карамбол и 2 за кегле, врло кратко време употребљени, продајем по врло јефтиној цени.

Somidt János

1511 2—9 Bácsfeketehegy.

Трговина шпецераја, деликатеса, брашна и разних боја

Леополда Брикса и К°

у Руми

потребује једног помоћника који је српском немачком и мађарском језику потпуно вичан. Ступање одмах т. ј. или 15 децембра.

ЈЕДНА НОВО УДЕШЕНА

ПИВНИЦА И РЕСТОРАЦИЈА

продаје се одмах

из слободне руке. Иста се налази у центру Новог Сада на главној пијаци.

Ближа извешћа даје фирма

уд. Исидора Фрајнда

1528 2—2 **Нови Сад.**

Српска штампарија дра Светозара Милетића у Новом Саду.